

Generationsskiftet

Tar ungdomarna över?

Inledning

Sveriges företagande är ett av de lägsta i Europa¹. Detta förhållande kan dessutom tyvärr väntas bestå under den närmsta framtiden. De svenska företagarna blir allt äldre och trots att företagare många gånger arbetar längre än anställda kommer pensionsavgångar förr eller senare sätta press på det svenska småföretagandet. För att det redan nu svaga företaget inte ska bli ännu svagare måste fler upptäcka företaget.

Personer under 40 år är klart underrepresenterade i den generella företagarpopulationen och här borde det finnas en potential att öka företaget. Endast 28 procent av företagarna är yngre än 40 år, vilket är den lägsta andelen i Europa.

Dagens ungdomar uppvisar dock en väldigt positiv inställning till ett framtida eget företagande. För att genomsnittsåldern på företagare ska sjunka och göra problemet med pensionsavgångarna mindre allvarlig måste dessa ungdomar driva företag i en betydligt högre omfattning än tidigare generationer. Såväl nyföretagandet som lyckade ägarskiften måste nå nivåer som tryggar det framtida företaget i Sverige. Ungdomar måste bli en större del av detta än vad som nu är fallet.

Företagarnas ålder

Att de som driver företag i genomsnitt är äldre än de som är anställda är helt naturligt. Företagande är en livstillvaro som ofta kräver erfarenhet som endast kan hämtas från yrkeslivet. Det är dessutom svårare att driva företag samtidigt som man till exempel börjar bilda familj. Men ålderskillnaden får inte bli för stor mellan företagare och anställda. Ju äldre företagarna blir desto mer akut blir problemet med ägarskiftet. Det är svårt att exakt peka var gränsen går, men Sverige torde befinna sig väldigt nära skärningspunkten.

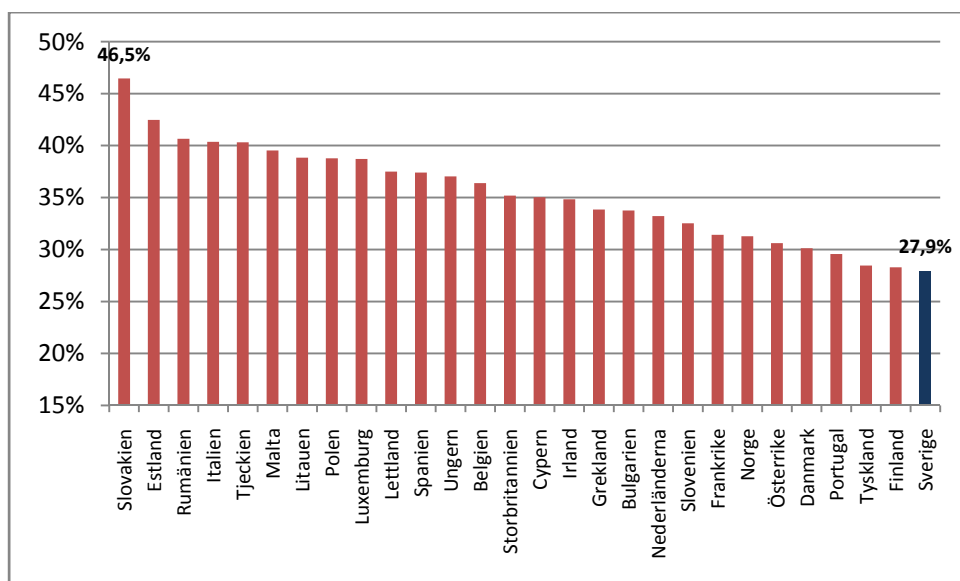
Enligt ITPS nyetableringsstatistik är genomsnittsåldern på de som startar företag 41 år. Men ITPS mäter samtliga personer som startar företag oavsett om det är deras huvudsysselsättning eller inte. En relativt stor del av de nystartade företagen drivs parallellt med en anställning på halvtid eller som ren hobbyverksamhet.

Tittar man istället på arbetskraftsundersökningar där man istället frågar personer vad de först och främst skulle definiera sig som – anställd eller företagare – blir bilden en annan. Av de svenska företagarna är nu hela 72 procent 40 år eller äldre. Denna andel har stadigt gått upp de senaste åren och Sverige har nu Europas äldsta företagare.

---

¹ Se bl.a. "Företag utan företagare", Företagarna 2006.

Diagram. Andel företagare yngre än 40 år. 2008

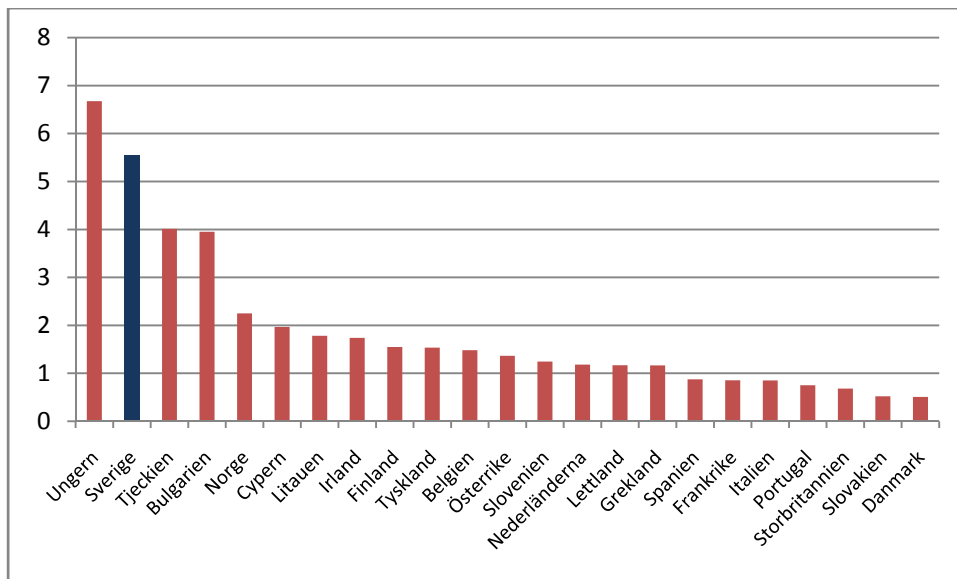
Källa: Eurostat, LFS.

Alla blir äldre

Att företagarnas genomsnittsålder ökar hänger givetvis ihop med den allmänna trenden att befolkningens medelålder blir allt högre, vilket även syns tydligt i sysselsättningsstatistiken. I princip samtliga europeiska länder uppvisar en äldre arbetskraft år 2008 i jämförelse med år 2000. Men för att denna generella åldersförskjutning enskilt ska förklara varför företagen blir äldre borde en likadan åldersförskjutning ske hos de anställda. Relationen i förändringen av andelen äldre än 40 år mellan 2000-2008 hos de anställda respektive hos de som driver företag borde alltså vara i närheten av ett till ett.

Så är också fallet i de flesta europeiska länderna. Andelen yngre företagare minskar med ungefär samma hastighet som andelen yngre anställda hos majoriteten av de undersökta länderna. I Sverige är dock förändringen avsevärt snabbare hos företagarpopulationen. Andelen företagare som är yngre än 40 år har minskat mer än fem gånger snabbare än andelen anställda i samma åldersklass. Endast Ungern uppvisar en större skillnad mellan företagare och anställda.

Denna utveckling är i längden inte hållbar. Till slut kommer antalet pensionsavgångar inom företagandet bli en så stor del av det totala företagandet att det inte är troligt att avgångarna längre kan ersättas med nyföretagande och ägarskiften.

Hur påverkas företagandet?

Att ha en relativt gammal företagarpopulation är inget problem i sig självt så länge det fylls på med ersättare när företagarna beslutar sig för att antingen gå ned på deltid eller gå i pension. Problemet uppstår om man inte hittar tillräckligt många ersättare till de företagare som beslutar sig för att gå i pension². Ju fler företagare som går i pension desto fler ersättare måste hittas. Det finns dock tendenser som tyder på att Sveriges åldersfördelning hos företagarna inte längre är hållbar. Sveriges företagande har under den senaste tioårsperioden utvecklats långsammare än om det skulle följa befolkningstillväxten av den arbetsföra befolkningen (15-64 år). En mindre andel av den arbetsföra befolkningen driver företag. En av förklaringarna till detta kan vara den allt äldre företagarpopulationen. I synnerhet eftersom utvecklingen i EU-15 (där företagarpopulationen är yngre) som helhet inte följer samma utveckling (se nedanstående diagram).

Det är än så länge inga våldsamma förändringar, men den allt äldre företagspopulationen kommer förr eller senare att innebära problem för företagandet i Sverige. Inte minst med tanke på att en överväldigande majoritet av de svenska småföretagen startas från grunden. Endast tre av tio existerande småföretag har övertagits genom arv, gåva eller försäljning³. Med de oundvikligt tilltagande pensionsavgångarna hos företagarpopulationen ökar förhoppningsvis denna andel. Att ersätta hela 70 procent av pensionsavgångarna med nystartade företag torde bli väldigt svårt att genomföra fullt ut eftersom det rör sig om för många företag.

Tyvärr vet vi att skiften många gånger misslyckas. Oftast beroende på att man som företagare inte har någon klar exitstrategi från sitt företag. Många affärer och skiften går om intet på grund av att planeringen inte är genomförd på ett korrekt sätt. Att lämna ifrån sig sitt företag är ofta en process som kan ta flera år. I de flesta fall är det just ett långsiktigt väl planerat skifte som blir det mest

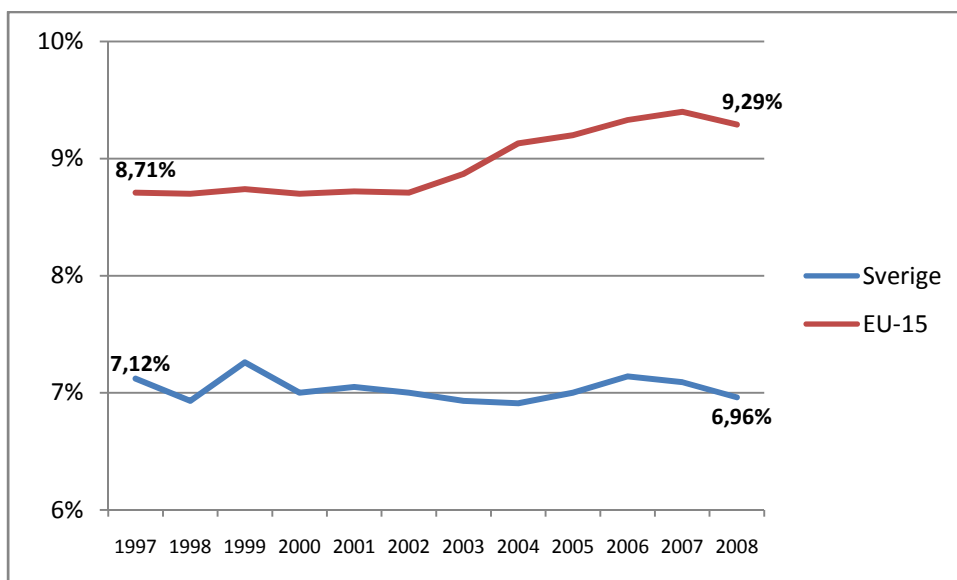
² Företagare jobbar i och för sig i genomsnitt längre än en anställd. I en färsk panelundersökning från Företagarna uppgav 44 procent att man planerar att fortsätta företagandet på del- eller heltid efter 65-årsdagen.

³ Företagarnas villkor och verklighet 2008, Tillväxtverket, f d NUTEK.

ekonomiskt gynnsamma. Ett dåligt planerat generationsskifte kan däremot få tråkiga följder. Studier visar att upp till en tredjedel av alla skiften misslyckas⁴.

Det behöver således dels startas fler "genuina" företag som överlever längre men även fler existerande företag måste skifta ägare om Sverige ska kunna behålla sin redan nu relativt låga nivå av företagare. Majoriteten av kommunerna koncentrerar sig ofta på nyföretagandet i sin näringslivspolitik för att stimulera företagandet i allmänhet. Detta är bra, men nyföretagandet är bara en del av företagandet. Ägarskiften av nu befintliga bolag är minst lika viktiga för att bibehålla nivån på det svenska företagandet. Det borde således satsas mer på att hjälpa personer som kan tänka sig att ta över befintliga företag.

Diagram. Andel företagare av den arbetsföra befolkningen (15-64 år). 1997-2008.

Källa: Eurostat

⁴ Vem vill ta över?, Företagarna. 2005

Ungdomars företagande

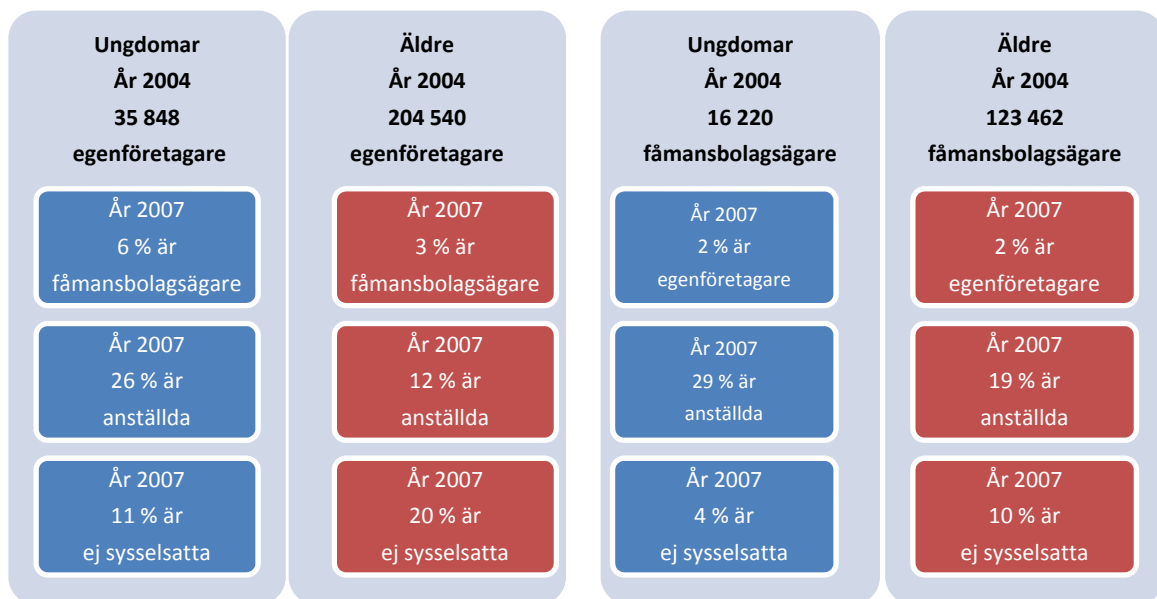
År 2004 fanns det 52 068 genuina företagare⁵ i åldersklassen 16-34 år. Tre år senare har 36 procent av dessa övergått till att antingen vara anställda eller ej sysselsatta. Denna andel är betydligt högre än de äldre företagarna (35 år eller äldre). Ungdomar stannar således i företagandet under en betydligt kortare tid än sina äldre kollegor. Detta är en av förklaringarna till den överlag låga andelen unga företagare.

Det är dock ganska naturligt att dynamiken är högre hos ungdomar. De har mindre erfarenhet och hoppar i större utsträckning från ett projekt till ett annat än de äldre. Men en del av denna högre dynamik kan vara en konsekvens av sämre villkor för företagare.

Dynamik är i grunden något bra i en marknadsekonomi. Men då ska dynamiken komma av att dåliga och ineffektiva företag ersätts av bättre och mer effektiva. Är det istället så att dynamiken kommer av att företagandet är missgynnat gentemot en anställning är det i grunden något dåligt.

I den senare halvan av åldersklassen 16-34 år börjar många personer planera att bilda familj. Detta gör att man till exempel börjar fundera på föräldraförsäkring och vad som händer när barnet blir sjukt och man måste vabba. Företagare har betydligt svårare att till fullo utnyttja dessa socialförsäkringssystem, men man betalar för dem likafullt. Det är till exempel lätt att föreställa sig att en ung företagare börjar fundera på en anställning istället när man beslutat sig för att bilda familj. Det är också till anställning de flesta ungdomar hamnar när de beslutat sig för att lämna företagandet. Nästan 28 procent av 2004 års företagare har övergått till anställning tre år senare.

Figur. Flöden hos ungas (16-34 år) och äldres företagande. År 2004-2007

Källa: SCB, RAMS.

⁵ Denna statistik har hämtats från RAMS där definitionen av en företagare är att man ska få sin huvudsakliga inkomst från det företag man driver eller äger.

Ungdomars attityder till företagande

Varje år presenterar Tillväxtverket, f.d. NUTEK, en rapport som tittar på ungdomars (18-30 år) attityder till företagande⁶. Enligt denna är dagens ungdomar alltmer positiva till att driva eget företag. Av de tillfrågade uppgav förbluffande 77 procent att de skulle kunna tänka sig att bli företagare.

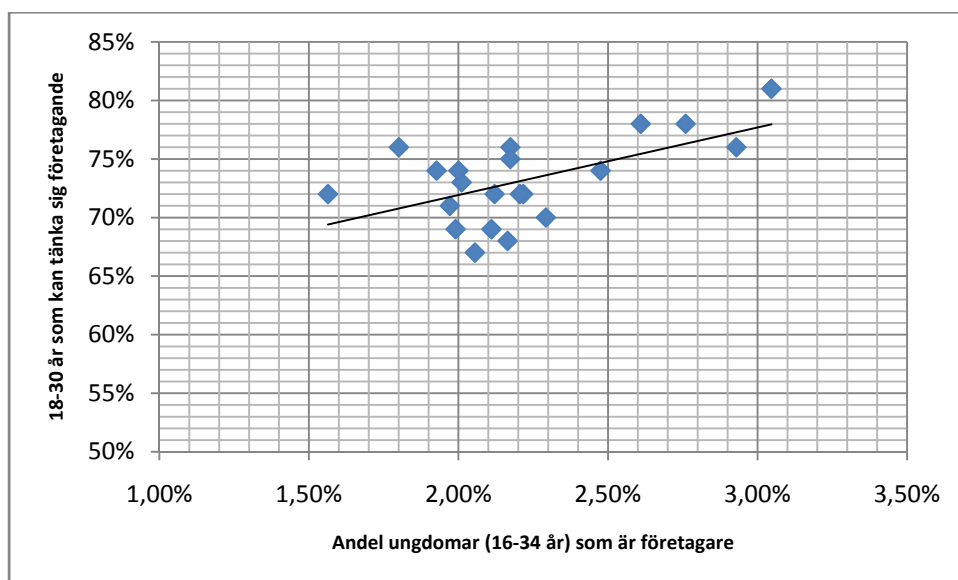
Att kunna tänka sig att bli företagare är givetvis inte samma sak som att man kommer att bli det. Men även på denna fråga uppvisar ungdomarna en förvånansvärt positiv inställning. Enligt rapporten uppger hela 65 procent att man tror att man faktiskt driver eller har drivit ett företag inom de kommande tio åren. Endast 35 procent uppger således att man inte tror att man kommer ha någon företagarerfarenhet inom samma tid.

Skulle dessa profetior slå in har Sverige inte någonting att oroa sig över när det gäller problemet med den allt äldre företagsstocken och det kommande generationsskiftet.

Att så pass många ungdomar har en positiv inställning till företagandet är mycket glädjande för framtiden. Framförallt med tanke på att det fortfarande råder en allmän negativ attityd till företagare eller bristande kunskap om företagare. De utmålas till exempel i media som skattesmitare och i dagens kristider har populistiska beslutsfattare ofta använt näringslivets excesser i form av bonusutbetalningar, dyra pensionsavtal och inte minst stora varsel för att vinna röster.

Man kan konstatera att attityden till företagande hos ungdomarna blir alltmer positiv ju fler yngre personer som faktiskt redan tagit steget fullt ut och redan är företagare på heltid. Nedanstående diagram visar på en klar korrelation mellan attityden till företagande i en viss region och det faktiska företagandet hos yngre i samma region. Det är alltså viktigt med förebilder i unga åldrar som bereder vägen för kommande generation företagare.

Diagram. Korrelation mellan attityder och faktiskt företagande. Länsvis. 2008

Källa: Entreprenörskapsbarometern, NUTEK och SCB, RAMS.

⁶ Entreprenörskapsbarometern

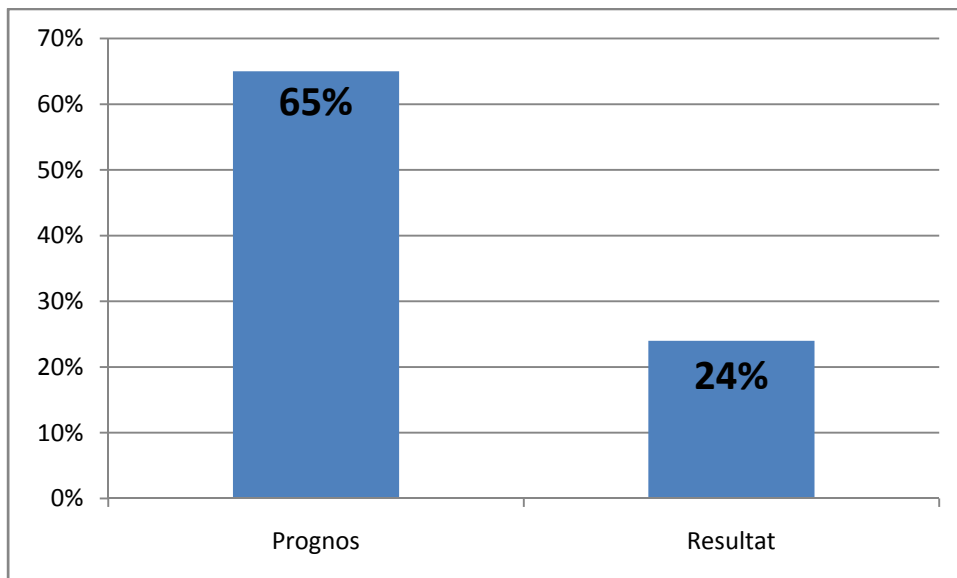
Attityder och verklighet skiljer sig åt

Att spå tio år in i framtiden och förvänta sig att man kommer kunna träffa rätt när det gäller ens egen sysselsättning är för de flesta personerna en omöjlig uppgift. Det finns alldeles för många okända variabler att ta hänsyn till för att det ska vara trovärdigt. Tio år känns säkert också som en väldigt lång tid för ungdomar och därför är det troligt att man överskattar sin förmåga att nå olika uppsatta mål, som att till exempel driva eller ha drivit ett eget företag.

Enligt en SKOP-undersökning som utförts på uppdrag av Företagarna framkommer att det är en avsevärt lägre andel personer som uppger att de faktiskt någon gång har drivit ett företag. Av Sveriges vuxna befolkning (18-84 år) svarar 24 procent att de någon gång i livet drivit ett företag i någon form. Detta är betydligt färre än vad som skulle vara fallet om samtliga som trodde att de inom en tioårsperiod skulle driva ett företag faktiskt också gjorde detta.

Det är möjligt att denna generation (18-30 år) faktiskt blir mer företagsamma än generationen före. Det återstår att se, men av historien att döma rör sig dessa variabler väldigt långsamt. Ett mycket större än normalt tillskott av företagare från denna unga generation är antagligen att hoppas på för mycket. Det man kan hoppas på är åtminstone att en större andel av dessa ungdomar börjar driva företag än tidigare generationer. Detta skulle i så fall vara en stor hjälp på vägen mot ett mindre ålderstiget företagande.

Diagram. Andel som tror sig ha drivit företag inom 10 år vs andel som faktiskt har drivit företag.

Källa: Entreprenörskapsbarometern och SKOP.

Policydiskussion

Som framgått av denna rapport har Sverige nu Europas äldsta företagarpopulation. Hela 72 procent av företagen är äldre än 40 år och denna andel har ökat under de senaste åren. Denna utveckling måste stoppas relativt omgående annars kommer Sveriges företagare relativt befolkningen att falla till en lägre nivå än vad som nu är fallet. Detta kan leda till en svagare konkurrens och en lägre ekonomisk tillväxt än vad som potentiellt kan uppnås. Det är ställt utom allt tvivel att småföretagandet står inför en stor omvandling i takt med att pensionsavgångarna blir allt fler.

Detta problem kommer med all sannolikhet inte att kunna lösas med ett högre nyföretagande allena. Skiften av redan nu befintliga företag måste bli mer framgångsrika och öka i antal. Åtgärder för att stimulera nyföretagandet bör därför öppnas även för personer som planerar att ta över existerande företag. Man kan till exempel införa ett riskkapitalavdrag som gör det möjligt att för privatpersoner att spara ihop riskkapital till eget eller andras företagande.

Ungdomar hoppar av företagandet till att bli anställd i betydligt högre omfattning än den äldre generationen. En del av detta beteende kan bero på att planering av att bilda familj kan "pusha" ungdomar från företagande till anställning. En anställd har till exempel betydligt lättare att utnyttja föräldraförsäkringen och har lättare att stanna hemma med sjukt barn. För att minska denna klyfta mellan att vara företagare respektive anställd har företagen under lång tid jobbat för att företagen ska ha en opt-out möjlighet från socialförsäkringssystemen. Låt företagen istället sy ihop skräddarsydda försäkringar som bättre passar dem och deras situation.

Attitydfrågor är också viktiga och är de som tar längst tid att ändra. Det finns en bristande kunskap om företagande och på många håll råder en negativ attityd till företagare. För att fler personer (unga som gamla) ska ta steget till eget företagande måste detta ändras. Det är kontraproduktivt av politiker, myndigheter och andra beslutsfattare att utmåla hela näringslivet som bovar som gärna skor sig på andra på grund av att ett fåtal ägnat sig åt excesser av olika slag.